

без обвинуваченого можливий лише у випадку, коли така особа повідомлена про наявне щодо неї кримінальне провадження у спосіб, який свідчить про те, що особа могла знати про це кримінальне провадження.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «SOMOGYI v. Italy». URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22itemid%22:%5B%22001-61762%22%5D%7D>
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
5. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «SEJDOVIC v. Italy». URL: <https://hudoc.echr.coe.int/#%7B%22fulltext%22:%5B%22SEJDOVIC%20v.%20Italy%22%5D%2C%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%5D%2C%22itemid%22:%5B%22001-72629%22%5D%7D>
6. Постанова від 13 червня 2019 р. : Верховний Суд. Справа № 607/9498/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82492181>;
7. Постанова від 04 листопада 2021 р. : Верховний Суд. Справа № 326/1385/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101100299>
8. Постанова від 10 березня 2020 р. : Верховний Суд. Справа № 242/3982/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88322620>

УДК 343.102

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/619-621

Людмила СЛЮСАР

суддя Індустріального районного суду м. Дніпропетровська

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЛІДЧИМ СУДДЕЮ ПРАВА ПОТЕРПІЛИХ НА ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ЮРИДИЧНОГО ЗАХИСТУ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

В юридичній науці наголошується на тому, що одним із найважливіших учасників кримінального провадження є потерпілий з огляду на його роль та у зв'язку з об'єктивно обумовленою потребою захисту прав потерпілого, які були порушені злочином чи кримінальним проступком.

Нерідкою є ситуація, коли слідчий неефективно здійснює досудове розслідування, що призводить до активізації звернень з відповідними клопотаннями на проведення процесуальних дій від потерпілих. Однак 85 % звернень потерпілих з ініціацією проведення процесуальних дій, у тому числі слідчих (розшукових) дій залишаються без розгляду слідчим, або на власне переконання слідчого відхиляються.

Отже, єдиним способом належного забезпечення своїх прав виступає суд. Необхідно зазначити, що бездіяльність стосовно відсутності реагування на відповідні клопотання про вчинення певних процесуальних дій, зокрема слідчих (розшукових) дій, може бути предметом оскарження лише у тих випадках, коли скаржник попередньо ініціював вчинення таких дій, звертаючись з відповідним клопотанням до слідчого.

Наприклад, розглянемо справу № 202/7300/21, де прокурором неодноразово відмовлялося потерпілому в клопотанні у проведенні обшуку. Слідчим суддею було прийнято рішення про скасування постанови прокурора про відмову в задоволенні клопотання потерпілого щодо проведення слідчих (розшукових) дій та зобов'язано повторно розглянути клопотання потерпілого [1]. З аналізу цього рішення можна виділити, що слідчий суддя при вирішенні питання зазначеного у скарзі обмежений у своєму правовому впливі на органи досудового розслідування та прокуратури, що створює формальний підхід до розгляду подібних звернень та не вирішує питання потерпілого по суті. Винесення ухвали слідчим суддею не гарантує припинення протиправних дій чи бездіяльності, оскільки при повторному розгляді клопотання потерпілого про проведення слідчих (розшукових) дій можлива повторна відмова в задоволенні клопотання та відповідно і повторне звернення зі

скаргою до слідчого судді.

Аналогічно у справі № 206/2638/22, де дізнавачем було відмовлено у задоволенні клопотання про проведення ряду слідчих та процесуальних дій. Слідчим суддею було прийнято рішення про скасування постанови та зобов'язання уповноваженої особи, яка здійснює досудове розслідування кримінального провадження, розглянути клопотання представника потерпілого про проведення слідчих та процесуальних дій шляхом винесення вмотивованого та обґрунтованого рішення в порядку ст. 220 КПК України, про що повідомити представника потерпілого [2].

Протилежним підходом у вирішенні питання про бездіяльність слідчого можна вважати рішення у справі № 202/4707/22. Слідчим суддею розглянуто та задоволено скарги про проведення в розумний строк в присутності потерпілих допиту свідків, відмови у визнанні документів речовими доказами та допиті потерпілих. У зазначеній справі попередньо потерпілий неодноразово звертався до слідчого судді з повторним клопотанням про допит свідків, та слідчим було прийнято постанову про відмову в задоволенні клопотання, яка згодом була скасована слідчим суддею. Слідчий суддя, обираючи спосіб захисту прав потерпілого по цій справі, виходив з того, що якщо в інший спосіб захистити права потерпілого, що передбачені ст. 56, 223 КПК України та спрямовані на досягнення ефективного розслідування, у цьому кримінальному провадженні неможливо, оскільки потерпілий неодноразово звертався з аналогічними клопотаннями до слідчого та слідчим суддею було ухвалено рішення про скасування постанови слідчого в частині відмови в задоволенні такого клопотання, доцільність допиту свідків була визнана самим слідчим, але їх допит протягом розумного строку у присутності потерпілого так і не був проведений, зобов'язав слідчого, яким здійснюється досудове розслідування у кримінальному провадженні, провести у розумний строк допит свідків у присутності потерпілого [3].

Інший підхід у справі № 761/1124/22, де прокурором відмовлено у задоволенні клопотання про проведення слідчих (розшукових). Слідчим суддею було ухвалено рішення скасувати постанову та зобов'язати уповноваженого прокурора, що здійснює процесуальне керівництво досудовим розслідуванням кримінального провадження, повторно розглянути клопотання адвоката про проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні та задовольнити його або винести вмотивовану постанову, відповідно до вимог ст. 110 КПК України та зауважень, викладених в ухвалі слідчого судді [4].

Але зважаючи на аналіз наявної судової практики, подібні рішення є винятковими, тому часто потерпілий вимушений докладати чимало зусиль для забезпечення своїх прав та тривалий час «ходити по колу»: слідчий, прокурор, слідчий суддя.

Отже, зважаючи на аналіз практики національних судів за результатами дослідження встановлено, що на даний час права потерпілого до процедури досудового розслідування не забезпечені достатніми юридичними гарантіями. Про це свідчить плюралізм застосування норм кримінального процесуального законодавства. Слідчий суддя наділений правом судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, водночас обмежений у своїх повноваженнях щодо забезпечення припинення протиправних дій чи бездіяльності зі сторони процесуальних осіб, уповноважених на здійснення досудового розслідування.

Вказану позицію закріплює і постанова Верховного суду Касаційного кримінального суду у справі № 522/7836/21. Слідчий суддя, розглянувши скаргу та керуючись п. 3 ч. 2 ст. 307 КПК України, мав право зобов'язати слідчого вчинити певну дію відповідно до вимог кримінального процесуального закону, однак при цьому не втручаючись у межі його повноважень у кримінальному провадженні. Усупереч цим же нормам КПК України, слідчий суддя зобов'язав слідчого вчинити конкретні дії (залучити особу в якості потерпілого кримінального провадження та вручити їй пам'ятку про процесуальні права та обов'язки, допитати її), цим самим втрутився в процесуальні повноваження слідчого [5].

Аналогічно зазначено в Постанові Верховного Суду Касаційного кримінального суду у справі № 405/680/22, слідчий суддя не може постановляти ухвалу про зобов'язання слідчого, дізнавача чи прокурора ухвалити процесуальне рішення. У разі оскарження процесуальної дії або її нездійснення слідчий суддя має повноваження зобов'язати припинити таку дію або її здійснити, однак не має повноважень скасовувати процесуальну дію, що вже відбулася. Слідчий суддя, який зобов'язав слідчого, дізнавача чи прокурора прийняти конкретне процесуальне рішення, втручається у сферу повноваження цих осіб і фактично бере участь у діяльності сторони обвинувачення всупереч своїй ролі в провадженні (ч. 3 ст. 22 КПК України) [6].

За результатами дослідження встановлено, що наразі механізм забезпечення судового контролю за додержанням прав учасників кримінального провадження, зокрема потерпілих є неефективним. На думку більшості суддів місцевих загальних судів одним з головних чинників зниження ефективності судового контролю піз час досудового розслідування є відсутність реальної можливості слідчому судді реагувати на порушення прав людини.[7]

З огляду на значущість права, гарантованого ст. 6 ЄКПЛ щодо справедливого судового розгляду, і загальне конституційне положення про те, що права та свободи людини, їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, не можна заперечувати проти надання слідчому судді реальної та дієвої можливості реагувати на виявлені під час здійснення своїх повноважень порушень прав особи та загальних гарантій прав людини [7].

Тож з метою врегулювання зазначеного питання, пропонується внести зміни до кримінального процесуального законодавства та дозволити слідчому судді постановляти рішення, якими зобов'язувати представників органів досудового розслідування та прокурора вчиняти конкретні процесуальні дії для забезпечення прав потерпілих та підвищення ефективності досудового розслідування.

1. Ухвала слідчого судді Індустріального районного суду м. Дніпропетровська від 12 травня 2022 року, справа № 202/7300/21. URL: <http://reyestr.court.ua./Review/104350962/>
2. Ухвала слідчого судді Самарського районного суду м. Дніпропетровська від 22 вересня 2022 року, справа № 206/2638/22. URL: <http://reyestr.court.ua./Review/106393380/>
3. Ухвала слідчого судді Індустріального районного суду м. Дніпропетровська від 29 серпня 2022 року, справа № 202/4707/22. URL: <http://reyestr.court.ua./Review/>
4. Ухвала слідчого судді Шевченківського районного суду м. Києва від 26 липня 2022 року, справа № 761/1124/22. URL: <http://reyestr.court.ua./Review/106554917/>
5. Ухвала Касаційного кримінального суду від 01 грудня 2022 року, справа № 522/7836/21. URL: <http://reyestr.court.ua./Review/106387469/>
6. Ухвала Касаційного кримінального суду від 14 лютого 2023 року, справа № 405/680/22. URL: <http://reyestr.court.ua./Review/109075175/>
7. Шаповалова І. С., Рогальська В. В. Застосування практики Європейського суду з прав людини слідчим суддею місцевого загального суду під час здійснення судового контролю : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 274 с.

УДК 343.985

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/621-623

Валентин БІДНЯК
докторант кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

НАУКОВА ПОЛЕМІКА ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ СТАТУСУ МЕДИЧНИХ УСТАНОВ ЯК ПУБЛІЧНО НЕДОСТУПНИХ МІСЦЬ

Особливістю злочинів, які пов'язані із привласненням бюджетних коштів, наданих для закупівлі товарів, робіт та послуг в медичних закладах, є те, що вони здебільшого, приблизно 96,3 %, плануються завчасно, як правило, ще на початку складання бюджету на наступний період, вчиняються групою осіб за попередньою змовою, починаються з його ретельного планування та проведення відповідних попередніх заходів, таких як ретельний підбір співучасників, складання необхідних документів, забезпечення виділення бюджетних коштів певному розпоряднику, укладання договорів із підконтрольними суб'єктами господарювання, перерахування коштів зазначеним суб'єктам, приховування фактів невідповідності закуплених товарів робіт та послуг та приховування їх реальної вартості, переведення отриманих коштів у готівку, розподіл отриманих коштів між учасниками, легалізація отриманих у незаконний спосіб коштів.

Як бачимо, дії правопорушників являють собою цілий комплекс складних дій, розтягнутих у часі та просторі, що дозволяє правоохоронцям провести певні заходи з їх